

PURILA

Muinasajal asus Keila jõe keskjooksul, suure allikasüsteemi piirkonnas, 6 adramaa suurune Purila küla. Nagu teisedki külad Eestimaal langes Purila Taani lääniisandate piiramatu omavoli kätte.

Praegune Purila küla on saadud samanimelise küla ja asunduse liitmisel (mõlema kohta on esmateade 1241. a. Taani hindamistraamatus kui Hanaras ja Purilo). 1500 aasta paiku müüs tollane Purila lääniisand Arnd Hans Junge oma maad Sankt Brigita (Pirita) kloostrile. Seoses üleminekuga küla hävitati ja kogu ülesharitud maa võõrandati.

PURILA MÕIS

Alates 1513.a. on ajalooallikates teated Purila kloostrimõisast (saksa keeles Purgel). Peale kloostri hävitamist Liivi sõja ajal 1577 jäid tema valduses olnud maad esialgu kindla peremeheta, läänistati aga hiljem Rootsi valitsuse poolt ja jagati teenekatele vasallidele ja ohvitseridele.

16. sajandi teisel poolel läks Purila mõis Rootsi kuninga Erik IV kingitusena tuntud väejuhile, Eestimaa maanõunik Johann Kosküllile. Pärast tema surma päris varandused tütar Anna, kes oli abielus Johann von Uexkülliga. 1611 - 1739 olid mõisaomanikuks von Engelhardtid.

Vene kroonumõisaks sai Purila 1739. aastal. Paarkümmend aastat hiljem ostis mõisa M. Löwen.

Pikka aega kuulus mõis Helffreichide aadliperekonnale. Mõisa varaklassitsistlikus stiilis kaasaegne peahoone valmis 1810. aastal mõisaomaniku major Friedrich von Helffreichi poja Fromholdi pulmadeks. Aastast 1835 saab Fromholdist mõisaomanik,

Praegu nähtav hoonestus kujuneski välja Helffreichide ajal.

Ajastule kohaselt kujundati peahoone taha suured ehisaiad. Jõel oli paisjärv, ning üheks kompositsiooniliseks võtteks oli peahoone peegeldus paisjärvelt. Parki avas hiiglasuur avatud esiväljak.

On viiteid, et esiväljakut kasutati ratsutamiseks. Esiväljaku lõpetas parkmets, mida kasutati hobuste koplits. Selline kompositsioon säilis 19. sajandi teise pooleni, mil endisest hobusekoplits kujundati iseseisev metsailmeline park.

Helffreichide vapp

1882. aastast on kirikukroonikas märges, et Purila mõisa majandavad kaks naist, Fromhold von Helffreichi pärijad Mathilde ja Molly von Helffreichid.

Maydellide vapp

1900 läheb mõis Maydellide suguvõsa valdusesse ja jääb Friedrich von Maydelli omandiks kuni maa võõrandasmiseni 1919 aastal.

Peale mõisate võõrandamist oli park ja mõisahoone renditud Maakarjakasvatuse Seltsile ning haldajaks oli Hans Virkus, asutas Purilasse karjahoiu kooli. Sel ajal rekonstrueeriti ka Purila park. Karjahoiu kool töötas Purilas aastail 1925-1944 ja oli kuni 1940. aastani erakool. Ainuüksi aastase kursuse lõpetas kokku umbes 180 noort.

Aastail 1940-41, 1949-53, 1957-75 oli Purilas iseseisva sovhoosi keskus. Vahapealseil aastail Eesti laskurkorpuse abimajand ja Kohila sovhoosi osakond. Purila majandi maadel oli nõukogude perioodil 8 küla: Hagudi, Koigi, Kuku, Mõisaaseme, Oola, Purila, Rõa ja Seli.

Purila mõisakompleks

Esimesed andmed mõisa hoonestuse kohta pärinevad 17. sajandist. 1680. aastal koostatud inventaariumist. Tolleaegses kirjelduses on toodud järgmised hooned: härrastemaja, valitsejamaja koos saunaga, kahe ruumiline ait, vankrikuur, tall, loomalaut, 2 rehehoonet, vesiveski, pruulikoda, 2 kõrtsi, Mainitud puust õlgkatustega ehitised olid võrdlemisi halvas seisundis. Ilmselt paiknesid hooned Keila jõe kaldal, kesksel kohal õlgkatuse ja mantelkorstnaga härrastemaja pikkusega $44 \frac{3}{4}$ küünart, laius 24 küünart, mille otsas paiknes pruulikoda.

Praeguseni säilinud peahoone on rajatud 19. saj. algusaastatel Friedrich Gustav von Helffreichi (1759-1845) omandiperioodil.

Mõisa peahoone interjöörist väärib esile tõstmist grisaille illusionistlikud seinamaalingud, chinoiserie motiividega peatrepivõre, varaklassitsistlikud tiibuksed. Huvipakkuv on alumise korruse põhjatiival väike ümmargune tuba (salong), põranda läbimõõduga 3,15m., seintes ümarkaarsed nissid marmorplaadiga allosas. Baroki ühe hilisema näitena on peahoone kõrge kelpkatusega, üldkujult kompaktne, algselt suhteliselt dekoorivaene.

Purila mõisa härrastemaja pargi poolt vaade /kahekorruseline

Purila mõisa härrastemaja Keila jõe poolt vaade /kahekorruseline

Hoone esifassaad on liigendatud kahe järsult eenduva otsrisaliidiga. Peakorrus on alumine, teine on suhteliselt madal mezzaninokorrus. Hoone ehitati osaliselt ümber 1930.-ndatel aastatel, mil lisati rikkalik eklektiliselt mõjuv dekoor: aknapealsed karniisid, laiad krohvraamistused, girlandidega ehispinnad jne.

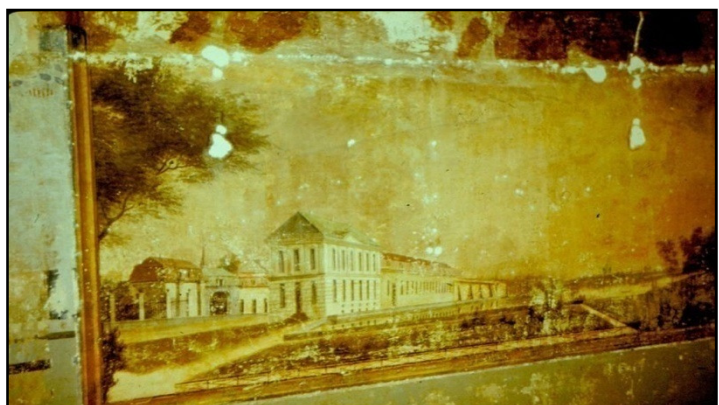

Purila mõisa härrastemaja pargi poolt vaade /kolmekorruseline

Peahoone välisuks

1985. a. remondi käigus leiti Purila mõisahooneste 19.sajandist pärinev seinamaal, mis kujutavat toonase mõisaomaniku linnamaja Tallinnas.

1

Purila mõisa peahoone, härrastemaja

Härrastemaja kõrval ja taga oli varem kõrge kivimüüriga ümbritsetud barokkaed, hoone ees väike lippaiaga piiratud esiõu, selle tagust väljakut raamistasid erandlikult pikad aidahoone ja tall-tõllakuur.

2

Vesiveski

Purila veskit mainitakse esmakordselt koos Purila mõisaga 1513. aastal. Võimalik, et mõis rajati ka siin veski juurde nagu Lohul ja Selis. 17sajandist on teada, et hoone oli õlgkatuse ja veskirattaga puithoone. 18 sajandil oli tegemist juba kiviehitisega. Meie päevini säilinud kolmekorruseline, kahe erinevas tasapinnas viilkatuse, krohvitud seintega kivihoone on ehitatud 1887.a. Veski sisseseade on säilinud osaliselt. Veski põhjapoolsele külgsuinale rajatud juurdeehitises lõigati sindleid (juurdeehitus hävinud) Veskist mööda, üle silla läks lai hobusega sõidetav maantee mõisasüdamikku. Rahvajuttude järgi on veskisillast naiseriietesse maskeeritult üle sõitnud politseinike poolt tagaetatav Rummu Jüri, kes pärines Kehtna vallast.

3

Tall / Veskiliste ruum / Möldri maja

Veski juurde kuulus ka möldrimaja, kus paiknesid ühe katuse all nii hobusetall, veskiliste ja möldri eluruumid. Hoone on ringi ehitatud.

4

Viinaköök /Tööliste- ehk teomeeste maja (wikipedia: valitsejamaja)

Mõisa sissesõidutee ääres on asunud kunagi viinaköök, mis hiljem on ümber ehitatud töölistemajaks. Krohvitud seinte ja kelpkatusega hoone, 6-ruudulised kitsad lameda kaarega aknad.

Karjakastell/ tööhobuste tall (hiljem laut)

Sõidutee ääres moodustas suletud sisehooviga hooneploki karjakastell. Ehitise tiivad on krohvitud paekivimüüridega, milles kangialused läbisõiduks hoovi. Hoonekompleksil on kelpkatus, millel lai astmelise profiiliga räästakarniis. Hoone esiküljel asuvad mõisatöölise elukorterid, külgedele ja taha jäävad tööhobuste tall, vankrite ja põllutööriistade ruumid, puutöökoda jms. Hävinud on kellatorn sisehoovil. Vanarahvas pajatas, et kui kell õhtul tornis tööpäeva lõppu kuulutas, jäid hobused poole vao peal seisma ja keerasid ninad kodu poole.

6

Laut

Käesoleva sajandi esimesest poolest pärineval fotol on tegemist võimsa maakivist krohvimata seintega laudaga. Hoone nurgad ja uste ääristused on laotud paekivist hambuliste plokkidena, avad on kaetud lameda kaarsillutisega. Aknad on suured, algsest 12-ruudulised. Lame viilkatus laialt üleulatuva räästaga. Katuse ülaosas valgmik eraldi kelpkatuse all. Hoone lähedal näeme tuuleturbiini.

7

Kuivati /ait (Kauplus)

Pikk poolkelpkatusega krohvitud paekivihoone, räästakarniisid profileeritud. Aida all võlvitud keldrid.

8

Sõiduhobuste tall, Tõllakuur

Pikk poolkelpkatusega krohvitud paekivihoone, ümber ehitatud.

9

Ait

10

Sepikoda / sepapada

Kupjamaja (Orava mõis)

Park

3h suurune metsapark koos alleega (ridaelamu vastas). Rootsiaegsest kirjeldustest on teada, et härrastemaja esist hoonetevahelist ala täitis marjaaed. Kasvatati sõstraid ja karusmarju. Hiljem rajati muruväljak radiaalse teedevõrguga, mida ääristasid korrapärased puuderead

2

Allee

x

Lubjaahju ase

Mahtra sõda

Mahtra sõda oli eesti talupoegade ja karistussalklaste vaheline kokkupõrge 14. juunil (vkj 2. juunil) 1858. aastal Juuru kihelkonnas Mahtra mõisas.

Purila mõis on tihedalt seotud Mahtra sõja sündmustega. Paljud Purila talupojad võtsid ülestõusust osa: üks neist, sulane Jüri Tolk, sai surma, kaks talupoega sai haavata. Hiiglasekasvuga Purila sulase Jüri Torgi rusikahoop, mis niitis jalalt sõjasalga juhi, oli Mahtra sõja algussignaal - seepeale anti soldatitele käsk tulistada. Karistatute hulgas oli kuus Purila meest. Kuna Purila mõis kuulus Mahtra mõisa omaniku isale, siis kujunes Purila ka üheks karistusoperatsioonide keskuseks. Siia toodi kokku vangistatud talupojad enne Tallinnasse saatmist. Purila sepapajas valmistati vangidele käerauad.